

Oponentský posudek disertační práce Mgr Heleny Dědičové

(Petr Sgall)

V předložené práci prezentuje Mgr Helena Dědičová výsledky několikaletého výzkumu v oblasti porovnání německého a českého slovosledu s ohledem na jeho uplatnění v aktuálním členění věty. Práce je – kromě stručného úvodu a závěru – rozdělena na část teoretickou (s. 10 – 97) a materiálovou (s. 98 – 294).

V první části autorka probírá pohledy na německý slovosled a aktuální členění v německé lingvistice. Konstatuje podle mého názoru právem, že hlavní německé publikace obecnělingvistické a germanistické se v podstatných otázkách shodují, i když se rozcházejí v terminologii a aktuálnímu členění se detailně nevěnují. Charakterizuje pak specifické příspěvky k aktuálnímu členění, včetně podrobného rozboru prací autorů jako Lenerz, Lötscher, Eroms, Engel, Jacobs, Altmann a další. Dobře se orientuje v jejich různých teoretických přístupech i v hodnocení jejich specifických pohledů na úlohu slovosledu v aktuálním členění.

Konkrétně zaměřená druhá část práce je založena na rozsáhlé excerpci německých literárních textů a jejich českých překladů lišících se slovosledem. Bylo by ovšem zajímavé, kdyby byly připojeny aspoň ve schematickém přehledu i překlady věrné, se slovosledem shodným. Skupiny excerpovaných vět se pak třídí velmi vhodně především podle vztahu mezi slovosledem a intonací.

Tam, kde se v českém překladu přenáší na začátek věty (nebo na jinou pozici před intonačním centrem) výraz stojící v německé větě za jejím intonačním centrem, vidí autorka oprávněně základní úlohu intonačního centra, které vyznačuje ohnisko (jádro) věty, resp. jeho nejdynamičtější část.

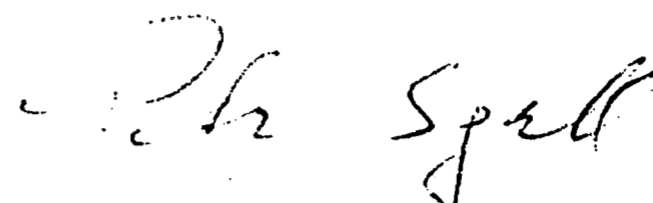
Připomněl bych jen jednu věc:

V německém slovosledu hraje důležitou úlohu tzv. rámcová konstrukce; autočiny závěry přesvědčivě ukazují, že pravá hranice rámce není pro danou problematiku klíčová: při normální intonaci je jak intonační centrum (IC), tak vlastní ohnisko na konci věty (popř. v němčině před koncovým přičestím nebo infinitivem); důležitější je přihlížet k levé hranici, tj. k postavení německého slovesa v typickém případě na druhém místě ve větě. To znamená, že i kontextově zapojené části jsou v němčině často za slovesem a v češtině jim přirozeně odpovídá postavení před slovesem (to se týká např. vět z 3.2.1.1.1, kde se dá předpokládat IC na *roch, still*, podobně v 3.2.2.2.1 - *dachte*). Naproti tomu ve vedlejší větě, s gramatickým postavením německého slovesa na konci, je IC, a tedy i vlastní ohnisko často před slovesem, jako snad *Clermont-Ferrand* v 3.2.1.2.2, takže se tento člen v překladu právem ocitá na konci české věty. To se asi týká i slov jako *erschrocken* v 3.4.5.1.1. Jindy jde o kontrastivní užití slova v jednom z obou jazyků (např. *tohle slovo* nebo *die Wahrheit* v 3.4.5.1.3). Překlad v takových případech odpovídá originálu, jak pokud jde o kontextové zapojení, tak i co do výpovědní dynamičnosti.

To je ovšem jen dílčí připomínka, která nic nemění na tom, že autorka velmi důkladně prozkoumala německý slovosled se zřetelem k aktuálnímu členění věty, dobře se vyrovnala s předcházejícím zpracováním této problematiky a ukázala, jak lze složité vztahy mezi českým a německým slovosledem a postavením intonačního centra v obou jazycích analyzovat.

Jsem přesvědčen, že předložená práce je cenným přínosem k výzkumu slovosledu v češtině v porovnání s němčinou a že podstatnou měrou přispívá k poznání zákonitostí aktuálního členění věty v obou jazycích. Práce plně vyhovuje zákonným požadavkům a navrhuji, aby po její úspěšné obhajobě byla autorce, Mgr Heleně Dědičové, udělena hodnost Ph.D., doktor, v oboru matematická lingvistika.

V Praze 4. dubna 2008

PhDr. Petr Sgall, DrSc., Dr.h.c.mult.,
emeritní profesor FF UK,
Ortenovo n. 24
170 00 Praha 7

tel. 220 808 407
e-mail sgall@ufal.mff.cuni.cz